

ΠΑΝΟΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ  
ΤΩΝ ΧΙΛΙΩΝ ΤΥΦΛΩΝ

διόπτρα



## ΧΙΟΝΙ

ΑΝΟΙΞΕ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ. Τον υποδέχτηκε ο παγερός άνεμος, που δεν κατόρθωσε όμως να σβήσει το ηφαίστειο μέσα του. Έβαλε το ένα πόδι του στο χιόνι. Κι ύστερα το άλλο. Έπρεπε να πάει στον γείτονά του για βοήθεια. Το χιόνι δυσκόλευε το περπάτημα. Αν ήταν μια φορά δύσκολο για τους άλλους, για εκείνον ήταν σχεδόν αδύνατο. Είχε κάνει ήδη μια δεκαριά βήματα. Δεν θα μπορούσε να φτάσει έγκαιρα. Το σώμα του κρύωνε αφάνταστα και το πουκάμισό του δεν μπορούσε να τον κρατήσει ζεστό. Άκουγε το αδυσώπητο ποτάμι πιο πέρα να κυλάει ατέρμονα.

Προσπάθησε να φωνάξει. Η φωνή είχε παγώσει κι αυτή. Μέσα του συνυπήρχαν ο πάγος και η φωτιά. Δεν αντιμάχονταν το ένα το άλλο. Όχι. Είχαν συμμαχήσει για να τον καταστρέψουν. Έκανε άλλο ένα βήμα, όμως έχασε την ισορροπία του και έπεσε μπρούμυτα. Το πρόσωπό του βυθίστηκε στο χιόνι. Δεν σηκώθηκε ποτέ ξανά. Τα μάτια του τα κάλυψε για πάντα το λευκό και το μαύρο. Έγινε τυφλός.



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

### ΔΑΣΟΣ

«ΤΑ ΚΑΦΕΤΙΑ... Αυτά με την κόκκινη γραμμή στο κάτω μέρος. Ωχ, πρέπει να σκύβω τώρα στο χώμα να τα βλέπω από κάτω. Θα λερωθώ. Και δεν είναι και ψηλά τα άτομα. Μια σταλιά κοτσάνι έχουν· πρέπει να ακουμπήσω το μάτι σχεδόν στη λάσπη για να δω αν έχουν τη γραμμή. Αν δεν την έχουν, δεν είναι καλά γι' αυτό που τα θέλω».

Πήγε να σκύψει, αλλά δεν μπορούσε. Η μακριά μέχρι κάτω από τα γόνατα στενή φούστα την εμποδίζει να φτάσει πολύ χαμηλά. Κι έπειτα το έδαφος ήταν γεμάτο λασπόνερα. Κοντοστάθηκε και κοίταξε ψηλά, μέσα από τα έλατα, στο κενό που δημιουργούσαν καθώς κορυφώνονταν προς τον ουρανό. Το φως, ολοένα και πιο αχνό, έγλειφε τα κλαδιά και τα έβαφε ασημιά. Η γυναίκα έψαχνε να βρει τη λύση στο πρόβλημά της. Η λύση αποδείχτηκε ότι ήταν μέσα στη δεξιά τσέπη του παλτού της. Έβαλε με βιασύνη το χέρι της μέσα, για να βρει το μαντίλι της, αλλά τα δάχτυλά της μπλέχτηκαν σε κάτι ξεφτισμένες εσωτερικές κλωστές και σκάλωσαν.

«Το αναθεματισμένο, πρέπει να το μαντάρω. Να το πω στη Μόσχα αύριο».

Με μια αποφασιστική κίνηση έσκισε τις κλωστές και έχωσε το χέρι βαθιά ανακαλύπτοντας το μαντίλι. Το έβγαλε έξω και το κοίταξε.

«Ευτυχώς δεν είναι το καλό. Κρίμα θα ήταν να λερωθεί».

Το ξεδίπλωσε γρήγορα και σκύβοντας ελαφρά το άπλωσε δίπλα στη συστάδα με τα μανιτάρια που είχε εντοπίσει. Η πρώτη απόπειρα ήταν ανεπιτυχής· το μαντίλι αφενός διπλώσε στη μέση και αφετέρου κάλυψε τα μισά μανιτάρια. Προσπάθησε να συγκρατήσει την οργή της και, αφού το μάζεψε, δοκίμασε να το ρίξει με μεγαλύτερη προσοχή από πο κοινά. Τώρα προσγειώθηκε τέλεια. Χαμογέλασε. Κοίταξε γύρω της να δει αν την παρακολουθεί κάποιος. Κανένας. Ούτε τα έλατα νοιάστηκαν για εκείνην και συνέχισαν να σκαρφαλώνουν προς τα πάνω. Μόνο τα πουλιά του δάσους γαργαλούσαν την ησυχία του απογεύματος, αλλά κι αυτό το τραγούδι ήταν γαλήνιο, σχεδόν υπόγειο, σαν να τη σιγοντάριζαν με τον τρόπο τους σε ό,τι έκανε. Ίσως, πάλι, να ήταν ήρεμο επειδή ήταν κουρασμένα να κελαηδάνε όλη μέρα μες στα πυκνά φυλλώματα.

Σήκωσε τη φούστα της ως πάνω από τα γόνατα και γονάτισε πάνω στο λευκό μαντίλι. Τώρα έπρεπε να γείρει το σώμα της. Έψαξε σχολαστικά να βρει πού δεν είχε λασπωμένο χρώμα. Εκεί ακούμπησε τα δάχτυλα του αριστερού χεριού της, ανοιχτά, σαν αράχνη με ψηλά πόδια, και χαμήλωσε το πρόσωπό της προς τα μανιτάρια.

Από πάνω ήταν καφετιά με γκρίζα νερά, στο μέγεθος ενός κάστανου. Χάιδευε την επιφάνεια του πρώτου· ήταν χνουδωτή και υγρή, σαν μια μάλλινη κουβέρτα που μόλις πλύθηκε

και στεγνώνει στον ήλιο. Αμέσως μετά με τον αντίχειρα το σήκωσε απαλά από την άκρη για να μην το σπάσει και έφερε το κεφάλι της παράλληλα προς τον μίσχο του φυτού.

«Ναι! Αυτά είναι!» φώναξε περιχαρής κι αμέσως κοίταξε έντρομη γύρω της μήπως την άκουσε κανείς. Ήταν μόνη της μες στο δάσος. Ξαναγύρισε προς το μανιτάρι.

«Αυτά είναι! Επιτέλους! Γύρισα όλο το δάσος για να σας βρω!» είπε πιο χαμηλόφωνα με ένα τεράστιο χαμόγελο στα χείλη.

Το μανιτάρι είχε μια κόκκινη γραμμή σαν διάμετρο. Ξεκινούσε από τη μια πλευρά, αθέατη αν την παρατηρούσες από ψηλά, εξαφανιζόταν μόλις έφτανε στο κοτσάνι και εμφανιζόταν ως διά μαγείας από την άλλη πλευρά. Γύρω από την κόκκινη αυτή κλωστή η επιφάνεια του μανιταριού έμοιαζε σαν σφουγγάρι με αμέτρητες τρύπες, αναρίθμητες κοιλότητες, που έκρυβαν αυτό που έψαχνε η Μάγδα.

Αυτό το είδος λεγόταν κάκυδνο και το ήξεραν μόνο οι γυναίκες του παλιού καιρού και τα αγριογούρουνα. Και οι δύο το απέφευγαν· η Μάγδα το είχε μάθει από τη μάνα της, την κυρα-Θάλεια. Εκείνη ήξερε όλα τα φυτά απέξω κι ανακατωτά, αφού είχε γεννηθεί κυριολεκτικά μες στη φύση. Όσο η κόρη της μεγάλωνε, της μάθαινε όσο περισσότερα μπορούσε.

Ξανάβαλε το χέρι της στη δεξιά τσέπη και την ψαχούλεψε πιο βαθιά. Βρήκε το μαχαιράκι χωμένο στον πάτο. Με αυτό άρχισε να κόβει τα μανιτάρια που είχε βρει. Δεν ήθελε πολλά. Με δέκα το πολύ θα μπορούσε να κάνει τη δουλειά της. Τα έκοβε προσεκτικά από τη βάση. Παρόλο που όσο έμενε σκυμμένη την πονούσε η μέση της και το μπράτσο πάνω στο οποίο στηριζόταν, υπέμενε καρτερικά, καθώς έπρεπε να το κάνει

σωστά χωρίς να καταστρέψει το κοτσάνι. Χρειαζόταν κι αυτό. Κάθε μανιτάρι που έκοβε το ακουμπούσε πάνω στο μαντίλι. Μόλις σηκώθηκε, είχε ήδη ιδρώσει, αν και έκανε αρκετό κρύο μες στον Δεκέμβρη. Σκούπισε τον ιδρώτα με το μανίκι της και πήρε μια βαθιά ανάσα. Στη συνέχεια ξαναέσκυψε προσεκτικά και μάζεψε αργά σαν ιεροτελεστία το μαντίλι από τις τέσσερις άκρες του, κλείνοντας μέσα τα μανιτάρια. Τα έφερε στο ύψος του στήθους της και άνοιξε το μαντίλι μέσα στην παλάμη της.

«Να που σας ξαναβλέπω. Τα περίφημα κάκδυνα! Η γραμμούλα σας είναι τόσο όμορφη. Κόκκινη σαν αίμα. Ζέστη κάνει. Μπα, ιδρώσα από το σκύψιμο».

Κούμπωσε καλύτερα το παλτό της για να μην τη χτυπήσει ο ψυχρός αέρας που γλιστρούσε ανάμεσα από τα δέντρα.

«Να μην τα ζουλήξω, μη μου χαλάσουν. Πρέπει να πάω στο σπίτι γρήγορα να τα ετοιμάσω. Άμα περάσει η ώρα, η επίδραση ατονεί. Πόσα χρόνια έχω να έρθω εδώ... Θα 'ναι πάνω από δέκα-δώδεκα. Ζούσε ακόμα ο Χριστόφορος. Με τη μάνα δεν είχα έρθει; Κούτσαينه ήδη από τότε. Έχει δασώσει πολύ. Δεν ήταν έτσι παλιότερα».

Άρχισε να κατηφορίζει με προσοχή. Δεν ήθελε να πατήσει στις λάσπες. Εχθές είχε βρέξει τόσο πολύ, που κάποια κατώγια είχαν πλημμυρίσει. Διάλεγε λοιπόν το βήμα της και κατεύθυνε το πόδι πάνω στα χόρτα ή στα πετραδάκια. Κατεβαίνοντας, σιγά σιγά βγήκε από το δάσος και κοντοστάθηκε σε ένα πλάτωμα. Ήταν πέντε το απόγευμα κι είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει λίγο. Η κωμόπολη φάνηκε μες στο οροπέδιο, περικυκλωμένη από καταπράσινα, δασόφυτα βουνά. Τα πρώτα φώτα είχαν αρχίσει να ανάβουν ρίχνοντας παλλόμενες αναλαμπές στο ποτάμι που έσχιζε τον οικισμό ακριβώς στα δύο.

Από εδώ και κάτω το μονοπάτι ήταν πολύ εύκολο και με σαφώς λιγότερες λάσπες, γιατί το πατημένο χώμα ήταν πιο σκληρό. Το στεφάνωναν από τις δυο πλευρές φτέρες με δροσοσταλίδες που αιωρούνταν πεντακάθαρες. Καθώς το φόρεμα έσπρωχνε τις φτέρες, οι σταγόνες αποχαιρετούσαν τα φύλλα για να αγκιστρωθούν πάνω του κι αμέσως πέθαιναν. Μόλις τις προσπερνούσε, οι μίσχοι τινάζονταν με βία προς τα πίσω, ραντίζοντας το χώμα σαν σε αγιασμό.

Η Μάγδα δεν ήταν ανάγκη να κοιτάζει συνέχεια κάτω. Στο μυαλό της είχε τώρα τη διαδικασία που έπρεπε να ακολουθήσει για να μεταμορφώσει τους χυμούς των μανιταριών σε αυτό που ήθελε. Αναπαρήγε με τον νου της κάθε λεπτομέρεια, προσπαθώντας να κρατήσει μια λογική σειρά στα βήματα που θα έπρεπε να ακολουθήσει.

Καθώς έδυε σιγά σιγά ο ήλιος –νωρίτερα από άλλα μέρη, αφού τα βουνά ήταν ψηλά εδώ–, έλουζε τα μαύρα ρούχα της, δίνοντάς τους μια παγερή στιλνότητα. Το φόρεμα, η μπλούζα, το παλτό, όλα ήταν κατάμαυρα. Μόνο τα παπούτσια έσπαζαν κάπως το σκούρο με τη γυαλάδα τους, παρόλο που οι λάσπες είχαν αρχίσει να τα πιτσιλίζουν. Η διαρκώς μειούμενη αυτή γυαλάδα δεν αφαιρούσε σταγόνα από το δέος που θα αισθανόταν κανείς αν την έβλεπε εκείνη τη στιγμή.

Είχε πατήσει τα σαράντα πέντε, όμως τα μακριά μαύρα μαλλιά της δεν είχαν ίχνος άσπρης τρίχας πάνω τους. Τα είχε μαζεμένα πίσω σε κότσο, με μια αυστηρή χωρίστρα στη μέση. Η μύτη της ίσια και δωρική. Τα μήλα στα μάγουλά της έντονα. Τα χείλη της στενά και τα δόντια κάτασπρα, γιατί κάθε μέρα μασούλαγε ένα χόρτο, που έλεγε ότι ήταν το καλύτερο καθαριστικό. Το πρόσωπό της απέπνεε αυστηρότητα,

κάθε σπιθαμή του ήταν ναός της αποφασιστικότητας. Οι αδρές γραμμές του ήταν φτιαγμένες από χρώμα και δέος και γεννούσαν έναν υπεργίγιντο φόβο και θαυμασμό. Αυτό όμως που προσέθετε περισσότερο στην υποβλητικότητά της ήταν τα καταγάλανα μάτια της. Είχαν το χρώμα του ασύννεφου ουρανού, το χρώμα του νερού στα ρηχά μιας καθάριας λίμνης. Η αγνότητα του γαλάζιου όμως δεν είχε καμία σχέση με αυτά τα μάτια. Έμοιαζαν με μάτια λύκου που κατέβαινε από το βουνό για να μπει στους ανθρώπους.

Η Μάγδα Ζεϊρή ήταν σημαντικό μέλος της τοπικής κοινωνίας. Ως χήρα του πρώην δημάρχου Χριστόφορου Ζεϊρή, που είχε πεθάνει το 1944, ήταν από τα ευπόληπτα άτομα στην ορεινή κωμόπολη της Μερζένιστας. Πέντε χρόνια μετά τον απρόσμενο θάνατο του συζύγου της η μισή τουλάχιστον Μερζένιστα την έβλεπε ως άτυπη βασίλισσα του τόπου. Δεκατέσσερα χρόνια η δημαρχίνα ήταν η πρώτη κυρία ανάμεσα στους περίπου χίλιους κατοίκους της περιοχής και η φήμη της είχε εξαπλωθεί και στα γύρω χωριά της επικράτειας.

Στο μυαλό όλων ήταν μια σοβαρή, σοφή αρχόντισσα. Δασκάλα στο δημοτικό σχολείο μέχρι και τον θάνατο του άντρα της, δεν είχε αφήσει τη δουλειά της παρά το κύρος που της προσέδιδε ο νέος ρόλος της. Αυστηρή και άκαμπτη, με ένα παγωμένο, βλοσυρό γαλανό βλέμμα, δεν χαριζόταν σε κανέναν. Όταν χαμογελούσε, αυτό ήταν ένα μειδίαμα ανωτερότητας, κι όταν γελούσε σηκώνοντας υπεροπτικά τα φρύδια σαν καμάρες, ο απλός κόσμος έβλεπε μια ειρωνεία, που όμως τη δικαιολογούσε πλήρως. Τη θεωρούσαν πηγή γνώσης και έλεγαν ότι πίσω από τις αποφάσεις του δημάρχου σίγουρα θα βρισκόταν αυτή ως συμβουλάτορας. Η ψυχρότητά της

αυτή προσέδιδε στο κύρος της, αλλά δεν αποξένωνε τους ανθρώπους γύρω της. Το γεγονός ότι δεν έχανε χρόνο με πολλές κουβέντες, αλλά ήθελε να πηγαίνει κατευθείαν στο ψητό, της έδωσε τη φήμη της γυναίκας που ήξερε τι έκανε, που δεν αναλωνόταν στις ασήμαντες λεπτομέρειες και που ήταν μια ηθική κολόνα πάνω στην οποία μπορούσαν όλοι να στηριχτούν.

«Καλημέρα, κυρία δημαρχίνα», της έλεγαν όταν τη συναντούσαν στον δρόμο. Οι άντρες έβγαζαν το καπέλο τους με σεβασμό και οι γυναίκες σχεδόν έκαναν υπόκλιση. Αυτή τους απαντούσε με ένα μικρό νεύμα συγκατάβασης, που το συνόδευε ένα αγέλαστο, στιγμιαίο κλείσιμο των ματιών. Το ανοιγόκλεισμα των βλεφάρων ήταν η άτυπη βεβαίωση ότι ο χαιρετισμός γινόταν αποδεκτός. Αν και η δημαρχία είχε αλλάξει και τώρα ήταν στα χέρια του Διομήδη Νόβα, του πολιτικού αντίπαλου του άντρα της, το «κυρία δημαρχίνα» ήταν ακόμα κραταιό. Σε αυτό συνέβαλλε και το γεγονός ότι ο Νόβας δεν ήταν παντρεμένος, οπότε δεν υπήρχε άλλη γυναίκα να την ανταγωνιστεί για τον τίτλο της δημαρχίνας.

Υπήρχαν κι αυτοί όμως που δεν ένιωθαν και τόσο συγκίνηση όταν την αντίκριζαν. Οι περισσότεροι ήταν ψηφοφόροι του νέου δημάρχου και οι πιο πολλοί από αυτούς ήταν άντρες. Τη θεωρούσαν μια άτυπη δύναμη που ασκούσε αντιπολίτευση, παρόλο που τα τελευταία χρόνια δεν είχε εκφραστεί ποτέ πολιτικά. Ούτε σχόλια ούτε κριτικές ούτε τίποτα. Το γεγονός όμως ότι ήταν η χήρα του Ζεΐρη έφτανε για να την έχουν στην μπούκα. Πόσο μάλλον επειδή ήταν γυναίκα, μια ισχυρή γυναίκα...

Οι πιο πολλές γυναίκες, πάλι, την είχαν ως πρότυπο.

Μορφωμένη, εύπορη, σοβαρή, μετρημένη. Το κατάλληλο άτομο για να προστρέξουν για συμβουλές. Ποιος καλύτερος θα μπορούσε να τις καθοδηγήσει όταν είχαν πρόβλημα και δεν ήξεραν τι να κάνουν!

Με αυτή τη σκέψη στον νου μια μέρα πριν είχε πάει να τη δει στο σπίτι της μια μοδίστρα από τη Μερζένιστα, η Βέρα Δαναΐδη. Ζήτησε τη συμβουλή της γι' αυτό που τη βασάνιζε τους τελευταίους μήνες. Δεν είχε πού να το πει και μετά από πολλές αμφιταλαντεύσεις αποφάσισε να χτυπήσει την πόρτα της δημαρχίας. Ντρεπόταν κι έτρεμε γι' αυτό που θα της έλεγε, αλλά δεν είχε πού αλλού να στραφεί. Στο κάτω κάτω της γραφής, αν η δημαρχία την αποδοκίμαζε, θα το έπαιρνε απόφαση ότι ο δρόμος που είχε ακολουθήσει ήταν λανθασμένος και θα άλλαζε ρότα.

Έξω έβρεχε καταρρακτωδώς. Καλύτερα έτσι, γιατί όλο και λιγότεροι θα την είχαν δει να μπαίνει. Η επίσκεψη της Βέρας κράτησε λιγότερο από μία ώρα. Όταν βγήκε από το σπίτι και άνοιξε την ομπρέλα της για να πάει περπατώντας στο δικό της, είχε ένα βλέμμα τρόμου και ηδονικής προσμονής. Είχε πάρει την πολυπόθητη συμβουλή, μία συμβουλή που δεν την είχε φανταστεί ποτέ. Όταν την άκουσε, ανατρίχιασε ολόκληρη. Όσο περνούσε όμως η ώρα, τόσο ανακατευόταν η φρίκη με τον ενθουσιασμό. Περπατώντας τώρα κάτω από τους κάθετους χείμαρρους της καταιγίδας, έβλεπε με το μυαλό της το νερό να ξεπλένει όλη την προηγούμενη ζωή της και να την παίρνει επιτέλους μακριά της.

Η Μάγδα, με τη σειρά της, έπρεπε τώρα να αρχίσει να κάνει όσα έπρεπε, για να γίνει η συμβουλή που είχε δώσει πραγματικότητα. Θα έπρεπε να πάει στο δάσος να μαζέψει

μανιτάρια. Όσο άκουγε έξω τη βροχή να λυσομανάει, την ένιωθε να μεταμορφώνεται σε ένα μαύρο ποτάμι, έτοιμο να κυλήσει μέσα από τους ανθρώπους. Χίλιοι στρατιώτες θα πνίγονταν στα αφρισμένα νερά του, έχοντας σπρώξει πρώτα ο ένας τον άλλο μέσα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

### ΜΑΓΔΑ

ΤΟ 1949 ΕΙΧΕ ΞΕΚΙΝΗΣΕΙ ΗΡΕΜΑ στη Μερζένιστα. Τα χιόνια που επισκέπτονταν την κωμόπολη για μέρες ή και εβδομάδες τον χειμώνα είχαν αρχίσει να λιώνουν στις αρχές Φλεβάρη. Η λευκή, παγωμένη μιζέρια που έλιωνε πλούτιζε το καθαρό νερό του ποταμού, του Μέλανα, ο οποίος τώρα φούσκωνε από περηφάνια. Τα κρύα νερά έπαιρναν μαζί τους τη μελαγχολία της προηγούμενης χρονιάς και την παρέσερναν μακριά, στον κάμπο της Τρίπολης, για να τη θάψουν μέσα στη γη. Οι υπόγειες καταβόθρες θα την έστελναν στη θάλασσα για να πνιγεί εκεί μια για πάντα.

Ο Εμφύλιος είχε τελειώσει. Τα αποτελέσματά του ήταν ακόμα εμφανή, αν και πάνω από την Ελλάδα και τη Μερζένιστα αγκομαχούσε μια ελπίδα ότι όλα ήταν πια μια θλιβερή ανάμνηση κι ότι η χώρα τα είχε αφήσει πίσω της και τραβούσε προς το μέλλον με αισιοδοξία.

Η Μερζένιστα βρισκόταν στη μέση ενός μικρού οροπεδίου στην Αρκαδία, περικυκλωμένη από τις ψηλές κορυφές

του Μαινάλου. Ήταν σαν ένα γκριζόλευκο μάτι που έφεγγε. Οι πλαγιές των βουνών γλιστρούσαν γαλήνια, σχεδόν απόλυτα διαγώνια, και, μόλις οι πρόποδες ακουμπούσαν γλυκά την πεδιάδα, μεταμορφώνονταν σε σιτοβολώνες που θρόιζαν μες στο αεράκι.

Σε ένα λοφάκι έξω από το χωριό, κοντά στο νεκροταφείο, υπήρχαν σκορπισμένα και μισοθαμμένα στο έδαφος κάποια μάρμαρα. Δεν είχαν γίνει συστηματικές ανασκαφές, όμως οι αρχαιολόγοι που είχαν έρθει πριν από τον πόλεμο τα ταύτιζαν μάλλον με μια μικρή πολίχνη με το όνομα Μελαΐνη. Δεν είχε προσφέρει κάτι ιδιαίτερο στην ιστορία ή στον πολιτισμό. Ακόμα κι όταν πέρασε από εκεί ο Πausanias, ένα χωριουδάκι ήταν, που είχε στην επικράτειά του τον μικρό κάμπο του οροπεδίου και τα δάση ολόγυρα. Το μόνο που είχε αφήσει παρακαταθήκη στις επόμενες γενιές ήταν το όνομα του ποταμού, του Μέλανα. Του μαύρου δηλαδή. Οξύμωρο για ένα ποτάμι που είχε τα πιο καθαρά νερά που μπορούσε να φανταστεί κανείς.

Η Μελαΐνη κάποια στιγμή πέθανε αθόρυβα, όπως είχε ζήσει. Μετά από χιλιετίες γεννήθηκε η Μερζένιστα. Αυτή όμως δεν είχε την αφανή τύχη της μάνας της. Τον 18ο αιώνα οι κάτοικοι της ορεινής κωμόπολης έφτασαν τους 4.000, με πολλούς από αυτούς να πλουτίζουν από το εμπόριο στη Ρωσία και στην Αυστροουγγαρία, αφού τα υφαντά της ήταν κεντημένη ποίηση. Ήταν διάσημα για τις περίτεχνες βελονιές που χτίζονταν η μια πάνω στην άλλη για να φτιάξουν πολυεπίπεδα πουλιά και δέντρα. Το χρήμα έρρεε και οι Μερζενιστιάνοι στόλισαν τον τόπο τους με πέτρινα και μαρμάρινα αρχοντικά. Σιγά σιγά ξέφτισε κι αυτή, όταν το ενδιαφέρον για τα

υφαντά έφθινε καθώς η βιομηχανοποίηση έστρεψε πολλές αγορές προς πιο εύκολες λύσεις. Πολλοί από τους κατοίκους έφυγαν, κάμποσοι και στην Κατοχή, κι έτσι έμειναν γύρω στους χίλιους. Ο πληθυσμός μειώθηκε, όμως η Μερζένιστα ήταν ακόμα το κεφαλοχώρι της περιοχής, διοικητικό και πολιτιστικό κέντρο με πολλά καλοφτιαγμένα επιβλητικά σπίτια, πύργους και μια φροντισμένη πλατεία, που θα τη ζήλευαν ακόμα και μεγάλες πόλεις.

Τα περισσότερα σπίτια ήταν δίπατα. Οι δυο πύργοι που είχαν απομείνει ήταν τριώροφοι. Μόνο ο ένας ήταν σε καλή κατάσταση, γιατί κατοικείτο ακόμα από μια αρκετά πλούσια οικογένεια, που είχε κάνει περιουσία τον περασμένο αιώνα. Ο άλλος είχε αφεθεί στην τύχη του, ερημωμένος κι ετοιμόρροπος, με ένα πρασινωπό τρίχωμα από χόρτα και βρύα να τον σκεπάζει. Η μεγάλη, δίφυλλη ξύλινη πόρτα ήταν ξεκλείδωτη εδώ και χρόνια, αλλά την κρατούσαν κλειστή με ένα αμφιβόλου ποιότητας και αντοχής σχοινί. Οι μανάδες ξόρκιζαν τα παιδιά τους να μην το πλησιάζουν και κυρίως να μην μπαίνουν μέσα. Ήταν σταθερό αίτημα προς την εκάστοτε δημαρχία η κατεδάφισή του, για να μην πέσει μια ωραία ημέρα στα κεφάλια των άτυχων περαστικών, πόσο μάλλον επειδή ήταν στην πλατεία. Παρά τη μαζική εγκατάλειψη που οδήγησε στη μείωση του πληθυσμού στο ένα τέταρτο, τα περισσότερα σπίτια ήταν ακόμα σε καλή κατάσταση, αφού πολλοί ιδιοκτήτες τα είχαν αφήσει μόλις δέκα-δεκαπέντε χρόνια πριν και ο χρόνος δεν είχε προλάβει να γλιστρήσει μέσα στην πέτρα και να τη διαλύσει από μέσα.

Η γενική εικόνα που παρουσίαζε λοιπόν η Μερζένιστα ήταν αυτή μιας φροντισμένης κωμόπολης. Διέθετε μία

όμορφη πλατεία με ένα σιντριβάνι, που το είχαν παραγγείλει από την Ιταλία πριν από εξήντα χρόνια κι αναπαριστούσε μια Ναϊάδα να χαμογελάει φιλάρεσκα και συνωμοτικά, δίπλα σπίτια με τοιχογραφίες στα ταβάνια και ακριβά έπιπλα σε αρκετά από αυτά, πλακόστρωτους δρόμους με μεγάλες, λείες πλάκες και δύο γέφυρες να στεφανώνουν τον Μέλانا, που τη χώριζε στα δύο.

Οι γέφυρες ήταν εντελώς διαφορετικές η μία με την άλλη. Η πρώτη ήταν η παλιά. Χτισμένη με πέτρα, μετρούσε ήδη διακόσια χρόνια ζωής. Όλοι την ήξεραν ως Λίθα από τα τριγωνικά λιθάρια που τη διακοσμούσαν στις άκρες και προστάτευαν ανθρώπους και ζώα από το να πέσουν κάτω. Και πράγματι περηφανεύονταν ότι, απ' όσο ήξεραν, κανείς δεν είχε πέσει ποτέ εκτός από μια γάτα πριν από κάποια χρόνια. Όταν έσκυψαν όμως να τη βρουν, την είδαν να κάθεται σ' ένα κλαδί δυο μέτρα πιο κάτω και να τους κοιτάει με αυτοκρατορική απάθεια.

Η άλλη ήταν η νέα, εκατόν πενήντα μέτρα πιο κάτω. Εκείνη ήταν σιδερένια, φτιαγμένη με δωρεές από τους πλουσιότερους Μερζενιστιάνους, μερικοί από τους οποίους ζούσαν ακόμα και στη Βιέννη. Αυτή την αποκαλούσαν απλώς Γέφυρα. Όσοι είχαν ζώα κι έπρεπε να τα περάσουν από τη μια πλευρά στην άλλη ήταν αναγκασμένοι να διασχίζουν τη Λίθα για να μη λερώσουν τη Γέφυρα. Ο Χριστόφορος Ζεϊρης όμως είχε απαγορεύσει πριν από δέκα χρόνια να περνούν ζώα μέσα από την κωμόπολη. Σε ομιλία του στο πνευματικό κέντρο της πόλης εξήρε την ιστορικότητα του τόπου και τόνισε ότι δεν μπορούσε να βρομάει καβαλίνες και κοπριά, λες και ήταν το τελευταίο βοσκοχώρι.

Υπήρχαν μαγαζιά όλων των ειδών, δημοτικό σχολείο και γυμνάσιο, καφενεία, αστυνομικό τμήμα, ταχυδρομείο, Ειρηνοδικείο, δικηγορικό γραφείο, ακόμα και πνευματικό κέντρο, όπου ανέβαιναν παραστάσεις όποτε περνούσε από εκεί κάποιος περιοδεύων θίασος με πεινώντας ηθοποιούς που προσπαθούσαν να αφυπνίσουν πνευματικά την περιφέρεια και να γεμίσουν τα άδεια στομάχια τους. Και φυσικά υπήρχε το δημαρχείο, απέναντι ακριβώς από τη Γέφυρα, το οποίο ήταν το μοναδικό καθαρά νεοκλασικό κτίριο της κωμόπολης. Το θεωρούσαν το στολίδι της επαρχίας ολόκληρης. Εξαιρετικά προσεγμένο ακόμα και κατά τη διάρκεια της Κατοχής, πάντα έλαμπε μέσα κι έξω. Στέγαζε τον δήμαρχο και όλους τους συμβούλους του, καθώς και τους δημοτικούς υπαλλήλους. Σε μια αίθουσα είχαν στήσει ένα αυτοσχέδιο μουσείο με τις αρχαιότητες από τη Μελαΐνη. Οι δάσκαλοι πήγαιναν εκεί τους μαθητές μια δυο φορές τον χρόνο και τους έδειχναν κάτι μισοσπασμένα αγγεία και ατάκτως ερριμμένα μάρμαρα, παρουσιάζοντας την αρχαία πόλη των προγόνων τους τουλάχιστον ως άλλες Μυκήνες!

Το γραφείο του δημάρχου είχε ανεμπόδιστη θέα στην πλατεία και στην απέναντι γειτονιά και ήταν γεμάτο πίνακες από Πελοποννήσιους ζωγράφους που τους θαύμαζαν σαν να ήταν Φλαμανδοί. Οι πιο πολλοί απεικόνιζαν ήρωες του '21 να ατενίζουν τη δόξα με βλέμμα από λαδομπογιά. Μουσείο, πινακοθήκη και διοικητική έδρα, το δημαρχείο ήταν η καρδιά όλης της γύρω περιοχής.

Τα τελευταία δέκα χρόνια το κτίριο είχε ζήσει πολλά. Τα παράθυρά του, σαν τετράγωνα μάτια σε πέτρινο πρόσωπο, είχαν δει αφάνταστα πράγματα. Το 1941 ήρθαν για

πρώτη φορά οι Γερμανοί. Ο Χριστόφορος Ζεϊρής βγήκε με όλο το δημοτικό συμβούλιο να τους υποδεχτεί. Ο Γερμανός αξιωματικός, ένας γεροδεμένος Σάξονας σαν ξυλοκόπος, με μάτια μικρά σαν κίτρινα κουμπιά, είχε κατέβει από το τζιπ του πολύ νευριασμένος. Φτάνοντας έξω από το δημαρχείο, άρχισε να φωνάζει και να απειλεί· δέκα χιλιόμετρα πιο κάτω ένα ελληνικό μπλόκο από αντάρτες είχε γίνει αιτία να σκοτωθούν δύο Γερμανοί στρατιώτες. Ο δήμαρχος επιχείρησε να πνίξει τον τρόπο του και προσπάθησε να τον καθησυχάσει καλώντας τον μέσα. Είπε στους συμβούλους του να μείνουν έξω και να ηρεμήσουν τους συγκεντρωμένους πολίτες, που είχαν πεθάνει από την αγωνία τους. Μόλις έναν μήνα πριν οι Γερμανοί είχαν κάψει ένα χωριό είκοσι χιλιόμετρα πιο πέρα κι είχαν εκτελέσει δέκα κατοίκους.

Στη Μερζένιστα η ώρα περνούσε και οι Γερμανοί ήταν ακόμα μέσα. Ο κόσμος έξω από το δημαρχείο είχε τρομοκρατηθεί. Μερικοί έτρεξαν σπίτι να μαζέψουν την οικογένειά τους και να προσπαθήσουν να τρέξουν στα βουνά, αναλογιζόμενοι τι είχε συμβεί στο γειτονικό χωριό. Κάποια στιγμή άνοιξε η πόρτα. Ο αξιωματικός με τη συνοδεία του βγήκε σοβαρός έξω με αργό και σταθερό βήμα και επιβιβάστηκε στο τζιπ του χωρίς να κοιτάξει κανέναν. Από το ανοιχτό παράθυρο έριξε στον δήμαρχο ένα μυστηριώδες, αχνό χαμόγελο. Όσοι κατάφεραν και το είδαν το θεώρησαν πολύ ύποπτο.

Οι Γερμανοί δεν ξαναήρθαν ως το 1944, όταν πέθανε ο Ζεϊρής από εγκεφαλικό. Μια μέρα ξύπνησε νωρίς, όπως πάντα, ήπια τον καφέ του –σκέτο–, χαιρέτησε τη Μάγδα με ένα φιλί στο μάγουλο και, παίρνοντας το καπέλο του, κατευθύνθηκε προς το δημαρχείο. Με το που πάτησε το μαρμάρινο

πλατύσκαλο πριν από τη μεγάλη πόρτα της εισόδου, σωριάστηκε κάτω. Η Μάγδα τον θρήνησε πολύ.

Όπως χήρεψε η Μάγδα, έτσι χήρεψε και η δημαρχία. Δήμαρχος διορίστηκε ο πολιτικός εχθρός του Ζεΐρη Διομήδης Νόβας, που στις προηγούμενες εκλογές είχε χάσει μόλις για πενήντα ψήφους. Μάρτη διορίστηκε, Απρίλη κατέφτασαν πάλι οι Γερμανοί. Με πρόσχημα πάλι ένα μπλόκο εκεί κοντά ήρθε ένας άλλος αξιωματικός. Οι πιο πολλοί κάτοικοι τρόμαξαν, καθώς έβλεπαν να αναβιώνει η σκηνή του <sup>41</sup>. Μερικοί βεβαίωναν ότι κάτι θα βρισκόταν για να ηρεμήσει τους κατακτητές, όπως και τότε, κι ότι γρήγορα θα έφευγαν. Μπορεί κι ο Νόβας να είχε μαγικές ικανότητες και να μετέστρεφε την οργή των Γερμανών. Αυτή τη φορά οι Γερμανοί ήταν μόλις δέκα άτομα.

Ετούτη η συνάντηση έγινε μπροστά στα μάτια όλων. Ο Νόβας επιχείρησε να κατευνάσει τη μανία του Γερμανού λογαχού, αλλά εκείνος δεν έλεγε να ηρεμήσει. Το μπόι που του έλειπε το αναπλήρωνε με τη στεντόρεια φωνή του. Εξαπέλυε κατηγορίες εναντίον των κατοίκων, ότι τάχα έκρυβαν αντάρτες στα υπόγειά τους, ότι προέβαλλαν αντίσταση στον Άξονα κι ότι αυτή τη φορά δεν θα τη γλίτωναν. Ύστερα άρχισε να ουρλιάζει ακατάληπτα και να δίνει διαταγές στους στρατιώτες, παγώνοντας το αίμα όλων, ακόμα και του γενικά ψύχραιμου δημάρχου, που ωστόσο μόλις είχε αναλάβει καθήκοντα.

Οι στρατιώτες κατευθύνθηκαν προς ένα πέτρινο σπίτι στην άκρη της πλατείας. Δίπλα υπήρχε μια μεγάλη ξύλινη κατασκευή, απομεινάρι ενός πανηγυριού που είχε γίνει το προηγούμενο Σαββατοκύριακο. Πρώτα έβαλαν φωτιά στην

κατασκευή και αμέσως μετά στο σπίτι. Και τα δύο δεν άρ-  
γησαν να λαμπαδιάσουν. Αμέσως μετά οι Γερμανοί χωρί-  
στηκαν σε ομάδες των δύο για να βάλουν φωτιά και αλλού.  
Οι Μερζενιστιάνοι πανικοβλήθηκαν και οι περισσότεροι,  
άντρες και γυναίκες, άρχισαν να κλαίνε. Η μέρα μέχρι πριν  
από λίγο ήταν ηλιόλουστη, παρόλο που έκανε αρκετή ψύχρα.  
Σύντομα όμως έφτασαν μαύρα σύννεφα.

Και τότε άνοιξαν οι ουρανοί. Έμοιαζαν με γκριζογάλανο  
πανί που κουβαλούσε θάλασσες κι ήταν σαν ν' άνοιξε μια  
τρύπα κι όλο το νερό να χύθηκε πάνω από τη Μερζένιστα.  
Η βροχή μαστίγωσε τόσο πολύ το μέρος, που η φωτιά έσβησε  
σχεδόν αμέσως, πριν προλάβει να κάψει ολοσχερώς το σπίτι.  
Δεν έδειχνε να σταματάει κι έτσι οι Γερμανοί αναγκάστηκαν  
να καλυφθούν κάτω από το στέγαστρο της εισόδου του δη-  
μαρχείου, όπου ξεστομίζαν βρισιές στη γλώσσα τους. Όταν  
είδαν και αποείδαν, επιβίβάστηκαν πάλι στα τζιπ τους με  
σκοπό να ξανάρθουν όταν οι ουρανοί θα ήταν πιο ευνοϊκοί,  
για να κάνουν την κωμόπολη παρανάλωμα. Δεν πρόλαβαν  
όμως, αφού λίγο καιρό μετά έφυγαν μια και καλή από την  
Ελλάδα. Το ολοκαύτωμα είχε αποφευχθεί.

\*

Πολλοί Μερζενιστιάνοι είχαν πάει στρατιώτες στα βουνά  
κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Άλλοι σκοτώθηκαν εκεί και  
θάφτηκαν με σταυρούς από χιόνι, άλλοι γύρισαν. Μα κάποιοι  
δεν έμειναν εκεί για πολύ. Φούντωσε ο Εμφύλιος και ξαναγύ-  
ρισαν στα βουνά. Εκεί όμως ο εχθρός δεν φορούσε γερμανικά  
κράνη ούτε μιλούσε μια ακατανόητη, βαρβαρική γλώσσα.